HANS HUSUM

SKJULT

NY KRIGSMASKIN

«Vitnesbyrd som sjokkerer.»
Odd Karsten Tveit

«En rå, ærlig og nådeløs bok.»
Thorvald Steen

Kirurgien, å bøte sprengte kropper, har blitt meningsløs.
Skadene er for stygge, og køen er for lang.
De i den andre enden er så sterke.

Noe forferdelig stygt er på gang,
men jeg klarer ikke å se mønsteret klart
– bare enkelte biter i en skjult mosaikk.

Kjære leser, dette reiser liv-eller-død spørsmålet:
Hvis vi ikke lenger kan lese virkeligheta,
hvordan skal vi da kunne hanskes med livet?

Hans Husum, krigskirurg

ISBN 978-82-8349-017-6
9 788283 490176

Hans Husum (f. 1947) har arbeidet i 40 år som krigskirurg og instruktør for motstandsorganisasjoner i den tredje verden. Husum har medisinsk doktorgrad i krigsskader og har publisert en rekke artikler i internasjonale vitenskapelige tidsskrift. Han er forfatter av lærebøkene *War Surgery* og *Save Lives, Save Limbs* som er utgitt på 12 språk. Sammen med den kurdiske filmmakeren Zaradasht Ahmed laga Husum i 2016 den prisbelønte dokumentarfilmen *Nowhere to hide* fra krigssonene i Irak. Deler av boka *Skjult* bygger på materiale fra denne filmproduksjonen.

Hans Husums rapporter fra Midtøsten og Afghanistan vil åpne manges øyne. Anbefales.

Odd Karsten Tveit
dokumentarist, Midtøsten-ekspert

Hans Husum er en av verdens ledende krigskirurger. Det er ikke gitt at han skulle være god til å skrive om sine erfaringer. Det er han. Husum skriver presist og skarpt.

Thorvald Steen
forfatter, menneskerettighets-forkjemper

Like nøyaktig som Dr. Hans var med skalpellen går han no gjennom erverva kunnskap. Dissekrerar dei mange konfliktane han har redda liv i, koplar synlege og usynlege skadar til våpen og kjemiske stoff han har sett i bruk, og synleggjer 'maskina' som overvakar, vel mål og held konfliktar gåande. Hans tørker vekk støv og syner fram mosaikken. Det gjer oss høve til å lytte, forske og tenkje vidare, og gjere det Skjulte meir synleg.

Arne Strand
forskningsleiar, Chr. Michelsens Institutt

I *Mørkets hjerte* avdekka Joseph Conrad bestialiteten i den belgiske imperialismen i Kongo. Like påtrengande beskriver Hans Husum den moderne krigens ondskap. Conrad 1902, Husum 2018 – to bøker som gir forstand.

Erling Folkvord
dokumentarist

SKJULT

Vi dro ut til en BMW som var tatt av ei veibombe.
Inne i bilen så vi en familie, fire stykker.
Alle var døde
bortsett fra en liten gutt som stirra på meg.
Begge beina hans var sprengt vekk.

Jeg ga ham ei smertestillende sprøyte.
Han forsto ikke at beina var borte
og spurte meg,
'Hvor er skoa mine? Kan du finne skoa mine?'

Igjen og igjen ba han om skoa sine.

Redningsmann, ambulansen i Kalar, Irak 2011

SKJULT

NY KRIGSMASKIN

Hans Husum

med

Nouri Sharif og Zaradasht Ahmed

Rødt!
FORLAGET RØDT!

Innhold

Åpning 9

Krig
Stemmer fra Irak 23

Om krig
Historia, våpenlære 43

Kvalmen
Krigssår på sjela 77

Svimerker
Stemmer fra Irak 89

Djup krig, stillferdig
Vann, mineraler, snikmord 103

Søppelsila
Overvåkning, eliminasjon 143

Støvjævler
Fjernstyrt krig 165

Ungene i Fukushima har fått kreft
Kjemisk krig mot menneskebarn 177

Mot krig
Kan vi re-etablere det normale? 195

Må vi? Tør vi? 217

Åpning

Den usette tjuven

Den engelske førsteutgaven av denne boka bærer navnet *Stealth*.

'Stealth' er navnet på en teknologi som gjør kampfly, droner og datavirus usynlige.
De presenterer seg med så svake signal at de ikke er virkelige for oss mennesker.
Likevel bærer de massive mengder ødeleggende energi.

'Stealth' hører til kategorien 'å stjele'.
Vi er inne i en ny global krig.
Denne krigens økologi preges av den usette tjuven.
Snikskytteren er flere kilometer unna, likevel tar han deg.
Krigerne er uten ansikt, fengslene ukjente, og fangene skjult i hetter.
Krigsofrene er stemmeløse og journalistene forsvinner uten spor.
Tretti amerikanske krigsveteraner og førti indiske fattigbønder blir drept hver dag i såkalte sjølmord.
Stillferdige mineralkriger river opp Afrika.
De nyfødte i Irak, Libanon og Gaza deformeres av skjulte genskader.

Når vi ikke kan lese virkeligheta, blir vi handlingslamma.
«Frihet er skummelt», sa Rumsfeld i 2003. «Frie mennesker gjør feil og lager trøbbel. Hva kan ikke det føre til!»

Når krigen er usynlig, er krigeren fri.

Til leseren

Boka handler om den nye krigsmaskina og hva den gjør med menneskeverdnen og naturverdnen.

Et monster er per definisjon ikke begripelig. Det kan ikke beskrives som en samla, fattbar enhet – men muligens som en sammenstilling av mange brikker og fasetter.
Som en mosaikk.

Det er nok bedre å lese boka på tvers ved å jakte på myggen, enn å lese den side for side.

Tekstene i *kursiv* er gjendiktninger basert på video-dokumentasjon som ble samla inn på Iraks dødsmarker av min kollega og kameramann Nouri Sharif, sammen med filmskaperen Zaradasht Ahmed, da vi lagde filmen «Nowhere to Hide».

Ta deg tida.
Djupe meninger ser du best når du rusler sakte.

Men hva skal du hate når du verken kan se eller forstå hvem som drepte familien din? Se side 145, Tariq Assis var barneoffer nr. 174 i den amerikanske dronekrigen.

Jeg er Hans

Jeg er en gammel kirurg. I førti år har jeg vært på veien, i minefelta og krigene i Sør. Alltid i nedslagsfeltet, skrekkslagen men stridig.
Når jeg er utenfor rekkevidde, lader jeg opp batteriene i taigaen i Finnmark, skriver lærebøker i livreddende kirurgi, og bygger rugekasser for kvinendene langs Lakselva.

Jeg er en dyktig kirurg. Handa er knytta til hjernen, handarbeid er sjelas uttrykk. Fingrene mine er følsomme. Som ung studerte jeg klassisk piano. Uten Chopin hadde jeg neppe overlevd puberteten etter at far min døde. Jeg er en var fyr og tar lett til tårene.

Jeg vokste opp med radionyhetene fra den blodige revolusjonen i Algerie og de amerikanske marinesoldatenes massakre av fattigbønder i My Lai. 'Husk på en ting, gutten min', sa pappa før han døde. 'Hold deg til småfolket.' Da Israel sommeren 1982 brøyta seg gjennom Sør-Libanon og sikta inn det tunge skytset mot Beirut, dro jeg dit for å studere F16 jagere fra undersida. For å studere krigens virkelighet slik offeret – ikke piloten – ser den. Etter to måneders kirurgi ved de palestinske sjukehusa i Beirut ble operasjonsteamet mitt gjengvoldtatt og drept. Inne på sjukehuset. Av Israelerne. Drapsmennene kutta brystene og ørene av operasjonssøstra mi. Etterpå skjøt de i hjel pasientene. Mens de lå i sjukeseng.

Midt oppi denne blodige, skrikende virkeligheta kunne jeg reagere på to måter.
Enten – dra hjem, holde kjeft, og betrakte massakren av Vest-Beirut sommeren 1982 som enda et kapittel i det historiske fenomenet de benevner 'krig'.
Eller – jeg kunne bli rysta inn i forstandens mørkeste kroker, og skrike ut, 'Men hva faen er det dere gjør!'

Kvalmen fra Beirut i 1982 slipper ikke.

Etter Beirut forlot jeg operasjonsstua, jaga av erkjennelsen av at én pasient hadde dødd underveis for hver pasient som kom fram i live. De som blødde i hjel der ute, på veien, de jeg aldri fikk se – de var jo på vei til meg. De var mine pasienter, mine folk. For å re-etablere meg som et ordentlig menneske måtte jeg finne ut hva som egentlig skjedde der ute. Så jeg tok av de grønne arbeidsklærne og dro ut på blodveiene, dit folk begynte å dø. Fra 1985 til 1992 jobba jeg sammen med mujahedin, den anti-sovjetiske motstandsfronten i Afghanistan. Det var der jeg lærte folkeskikk.

Pashtunerne gir seg aldri. Denne posisjonen er på den ene sida definert av hat til folk fra Vesten – godt historisk begrunna. Samtidig er den pashtunske stoltheta ei plattform for motstand. Pasientene mine i Ghazni var ikke passive mottakere av moderne livreddende medisin. Pasientens familie var en del av teamet mitt – som assistenter under kirurgiske inngrep, som blodgivere, sjukepleiere og kokker. Før trodde jeg at teppebombing knuste fattiglandsbyene. Nå så jeg hvordan fattigfolket organiserte mobile framskutte klinikker, bygde treningssentra, holdt tredagers bryllupsfester og høsta safran – under buken på de russiske bomberne. Etter solnedgang salte vi av eslene, rigga klinikker i landsbyene, reparerte filleskutte kropper. Og fødte keisere. Ei ung kvinne i Hazarajatfjella lå seksten timer i rier med ungen i tverrleie, og det var først etter intense moralske forhandlinger at mullaen og de Eldstes Råd innvilga én times religiøs karantene

Kremasjon av sivile på Thessaloniki-ekspressen, se side 74.

slik at den vantro norske legen kunne snitte barnet ut av mora – på den betingelse at de begge overlevde. Det gjorde de. Og før det demra dro vi videre med eselkaravanen, trygge og usette, med russiske kamphelikoptre over oss. Den gang kunne vi gjøre kraftfulle stunt fordi krigens mønster var entydig: Her er Vi og der er De. Dette er en venn, den der er en fiende. Her kan de ta oss, men der borte er vi på trygg grunn.

Beogradkrigen i 1999 forandra alt. Det moralske grunnlaget for Clintons massakre var begrepet 'den uspesifiserte fiende' – god gammal bakgatemoral fra Texas, 'hvis du ikke er med oss, så er du mot oss.' Den nye krigsmaskina ble presentert for første gang i Beograd. I løpet av 90-tallet hadde USA fått på plass to teknologiske forutsetninger for hyperkrigen:
Guds Øye – evnen til dag og natt og i samme sekund finne, identifisere, og sikte seg inn på et hvilket som helst bevegelig element på moder jords overflate.
For deretter å knuse en rekke mål samtidig, i samme sekund, hardt og djupt – uten å bli sett, uten å bli tatt.

Nå for tida, når vi kirurger treffes, deler vi erfaringer om sår og skader som ingen tidligere har sett. Pasientene våre er ikke lenger mujahedin, soldater eller terrorister. Nitti prosent av dem er sivile, og det er en mengde skadde unger.

Og den samme oppskrifta er i bruk over alt – i Afghanistan, Irak, Somalia, Jemen, Palestina, og i Syria.

Så hva i helvete er det egentlig som skjer?
For tjue år siden kunne jeg ha gitt deg ei slags forklaring, men nå
– nå kan jeg ikke lenger.
Ikke engang etter mange tiår på veien, under beskytning, i blodlukta,
på sengekanten hos pasientene mine, med en doktorgrad i krigsskader.
Noe forferdelig stygt er på gang, men jeg klarer ikke å se mønsteret klart
– bare enkelte biter i en skjult mosaikk.

Kjære leser, dette reiser liv-eller-død spørsmålet:
Hvis vi ikke lenger kan lese virkeligheta, hvordan skal vi da kunne hanskes med livet?

Det er derfor jeg måtte lage denne boka.
Kirurgien, å bøte sprengte kropper, har blitt meningsløs. Skadene er for stygge, og køen er for lang.
Vi er kraftløse. De i den andre enden er så sterke.

La oss se på noen brokker av virkelighet som kanskje kan hjelpe oss å avdekke mosaikkens mønster.

Først kan vi låne øre til noen ennå-ikke-drepte irakere.

Jeg er Nouri

Jeg er paramedic og kameramann.
La meg være dine øyne og ører her i Irak.

Filmkunst betyr ingenting.

Jeg har noen sår å vise dere,
noen stemmer dere må høre.

Nouri og den armløse gutten

La meg først fortelle om massakren på Ashura-dagen, den tiende dagen i måneden Moharam. Denne dagen for 1374 år siden ble Profetens dattersønn Ali drept i slaget om Karbala i Irak. På Ashura-dagen hedrer Shiamuslimene minnet om Karbala. Folk tar til gatene, synger de gamle sangene og pisker seg til blods. Ashura-ritene gir Shia-muslimene styrke gjennom smerte.

Så også i Saadiya i Sentral-Irak 14. november 2013. Tusener av troende i hovedgata – og sikkerhetsfolk fra politiet og hæren. Men det var en drapsmann blant dem. Han sprengte seg der, midt inne i sørgesangen.

Jeg hadde vakt på sjukehuset i Jalawla og kom til stedet femten minutter etter eksplosjonen.
Jeg har sett mye, men ikke noe nær det her.
Døde menneskekropper som fortsatt brant.
Tarmer klint på husvegger og biler.
Skrikende kvinner reiv i stykker klærne.
Blodige ansikt, blodige hender, blod overalt.
Og oppe på hustaka maskerte menn i svart som skjøt vilt over hodene på oss.

En høyttaler ropte, 'Kom dere vekk! Det er en bomber til her!' Jeg løp inn i et hus. I døråpninga lå en mann med tarmene utover fortauet, blodet rant fra ørene. Han pusta ikke. Tre småjenter krøp sammen inne i gangen. Den minste, med et rifleskudd i buken, lå og skalv i fanget på mora. Den andre var skutt i brystet, den tredje i beina. Vi bar de tre jentene til ambulansen, men bilen var allerede fylt opp av lik og kroppsdeler. Vi tømte ambulansen, lasta inn de tre jentene og mora, og dro til akuttmottaket i byen. Der var det allerede mengder av døde og såra, så vi snudde og dro til sjukehuset mitt i Jalawla. Underveis ble vi stoppa av en politipatrulje med en pickup full-lasta av skadde. Jeg plukka ut to brannskadde, begge med bukveggen sprengt åpen. En kjent stemme ropte, en politimann jeg kjente, 'Nouri, jeg har en liten gutt her, vær så snill å se til ham, jeg tror han er død.' Gutten hadde fått begge bein og hender sprengt av, han var stygt forbrent, men fortsatt i live. Så jeg tok ham med, brøt meg gjennom mengden av folk som reiv meg i klærne og skreik, 'Hjelp oss Nouri, for Guds skyld, hjelp oss!'. Med ei last på sju pasienter var ambulansen så full at jeg måtte stå i døra på vei til Jalawla.

Først stelte jeg for gutten uten armer og bein, stoppa blødningene, ga ham væske, antibiotika og smertestillende. Gjennom skrik og smerte og blod la vi de håpløse skadene til side, mens vi sendte de som kanskje kunne overleve nordover til Suleimaniah.

En-og-seksti mennesker døde i Ashura massakren i 2013.
Skyggekrigere drepte dem med bomber og automatgevær.
Åtte-og-åtti ble hardt skadd, men de overlevde.

En av dem var en liten gutt uten bein og armer.